

En kamp till det yttersta

Shackletons egen skildring av den otroliga seglingen i *James Caird* från Elephant Island till South Georgia. Ett, först 1966 översatt, utdrag ur hans bok "South", London 1920.

----- oOo -----

Shackleton och de övriga i den transantarktiska imperieexpeditionen har lyckats ta sig i land på den ödsliga Elephant Island. Femton månader har gått sen deras fartyg *Endurance* fastnade i isen i Weddell Sea och ett halvt år sen hon skruvades ner och måste överges. De har gjort fåfänga försök att släpa livbåtarna över packisen. I månader har de väntat i läger och drivit norrut. Så öppnar sig plötsligt isen och de går i båtarna. Efter en äventyrlig seglats är de nu för första gången på 497 dygn åter på fast mark, i april 1916.

Men situationen är förtvivlad. De kan inte vänta sig att bli undsatta. Några av dem måste hämta hjälp i bebodda trakter. Eldlandet och Kap Horn i nordväst ligger närmast, på 500 sjömil. Till Falklandsöarna i norr är det ca 550 sjömil och till South Georgia i nordost slutligen är det över 800 sjömil. Vindar och ström talar för att South Georgia är det enda möjliga. Shackleton beslutar sig för att med fem män våga försöket. I snöstorm på 50 m/sek börjar de utrusta en av båtarna för färden. *James Caird*, öppen livbåt på runt 7 m, förses bl.a. med ett provisoriskt däck av segelduk, lagt över balkar av infästade slädmedar och förstärkt med plywoodstycken från proviantlådor. Stunden för avfärd är inne. Allas hopp står nu till att den lilla båten skall träffa rätt på sitt mål, knappa 45 km brett.

----- oOo -----

Vid middagstiden var *James Caird* klar för resan. Vincent och timmermannen hade skaffat sig en del torra kläder genom att byta med dem som skulle stanna kvar. (Jag hörde efteråt, att det dröjde hela fjorton dagar innan de genomvåta plaggen var helt torra igen.) Båtens besättning stod färdig och väntade bara på order att kasta loss.

Vinden var västlig, frisk till måttlig. Jag gick i land med *Stancomb Wills* och hade ett sista samtal med Wild, som skulle ta befälet över dem som stannade kvar. Han hade vissa allmänna riktlinjer för hur han skulle handla, om vi misslyckades med vår räddningsexpedition, men i stort sett överlät jag det hela åt hans eget omdöme, förvissad om att han skulle handla på bästa sätt. Sedan sade jag farväl till männen. För sista gången stötte vi ut från stranden. Några minuter därefter var jag åter ombord i *James Caird*, och besättningen i *Stancomb Wills* skakade hand med oss och önskade oss ett sista lycka till, när båtarna törnade mot varandra.

Sjösättningen av *James Caird* vid Elephant Island, april 1916. Bilden är tagen av expeditionens fotograf.

Sedan satte vi focken, kastade loss och styrde mot nordost. Männen som skulle stanna kvar utgjorde en patetisk liten grupp där de stod på stranden, med öns ogästvänliga klippor bakom sig och sjön sjudande framför fötterna, men de vinkade till oss och gav oss ett kraftigt trefaldigt hurrarop. De var fulla av förtröstan, och de litade på att vi skulle hämta den hjälp de behövde.

Jag lät sätta alla segel, och snart hade *James Caird* fått stranden och raden av mörka figurer på den att sjunka under horisonten. Den västliga vinden tog oss snabbt fram till packisbältet, och när vi gick in i det ställde jag mig upp med armen runt masten och dirigerade styrningen så att vi inte kolliderade med något av de isblock som kastades av och an i vågorna. Packisen tätnade och vi tvingades lägga om kursen till nästan rakt ostlig för att länsa undan mot en öppning, som jag på morgonen upptäckt från en höjd i land. Jag kunde för ögonblicket inte se öppningen, men vi hade haft rätt kurs och jag hade förutsett att rännen skulle kunna påverkas av den ostliga strömmen. Klockan 4 e.m. fann vi rännen, som visade sig vara smalare än den verkat på morgonen, men alltså segelbar. Vi tog ner seglen och rodde igenom utan att stöta emot isen. Omkring 5.30 e.m. var vi klara för packisen och öppet vatten låg framför oss. Någon timme senare passerade vi i mörkret ytterligare ett isblock, men packisen hade vi bakom oss. En god vind fyllde seglen, och medan vi styrde den lilla farkosten genom natten, kretsade alla våra tankar kring det avlägsna målet. Vid det här laget var sjöhävningen mycket grov, och när det blev dags för vårt första kvällsmål kunde vi endast med största svårighet hålla fotogenköket brinnande och hindra köttsoipan att skvalpa ur grytan.

Det behövdes tre man för att klara kokningen, en som höll i köket och två som passade på kastrullen, vilken måste lyftas av så snart båtens rörelser hotade att ställa till med katastrof. Dessutom måste köket skyddas för vatten. Det stänkte in över bogarna och vårt klena däck var ingalunda vattentätt. Samtliga operationer måste företas i det begränsade utrymmet under segelduksdäcket, där männen i liggande ställning eller på knä fick inrätta sig bäst de kunde bland lådor och barlast med deras kanter och ojämnheter. Det var obekvämt, men vi tröstade oss vid tanken, att hade vi inte haft däcket så skulle vi överhuvudtaget inte kunnat använda kokapparaten.

Berättelsen om de följande sexton dagarna är berättelsen om en kamp till det yttersta i upprörda vatten, ty den vintriga Subantarktis motsvarade till fullo sitt dåliga rykte. Jag beslöt gå norrut under åtminstone två dagar, medan vinden höll i sig, för att på det sättet komma in i varmare väder innan vi vände österut och satte kurs på South Georgia.

Vi tog tvåtimmarstörnar vid rodret. De som inte hade vakt kröp ner i de genomblöta sovsäckarna och försökte glömma sina besvär och bekymmer för en stund. Men det gick inte att få ett ögonblicks ro i båten. Det var som om säckar och lådor fått liv och med osviklig finurlighet lyckats göra sig så obekväma som möjligt för våra stackars kroppar, som sökte komma till vila. För ett ögonblick trodde man att man funnit en vilsam ställning, men ögonblicket därpå upptäckte man, att ben eller muskler obevekligt stötte emot någonstans. Den första natten upplevde förvisso samtliga som intensivt obehaglig, och vi var själaglada när gryningen kom och vi kunde börja laga något varmt till frukost.

Denna berättelse om seglingen till South Georgia är baserad på de sparsamma anteckningar vi gjorde dag för dag. De gällde som regel rena fakta som distans, position och väder. I minnet lever emellertid händelserna under dessa dagar oförlömligt kvar.

Genom att gå norrut under de två första dagarna hoppades jag komma in i varmare väder och även undvika isstråk, som kunde sträcka sig utanför det egentliga packisbältet. Vi behövde alla de fördelar en högre latitud gav för seglingen utefter storcirkeln, men det gällde att se upp för eventuellt förekommande drivis.

Vi satt där inklämda på våra trånga platser, ständigt våta av stänk, och led svårt av kylan hela resan igenom. Vi stred mot vågor och vind och hade samtidigt att utstå en daglig kamp för att hålla oss vid liv. Stundtals var vi i den yttersta fara. Vetskapen om att vi gjorde framsteg mot vårt förlovade land gav oss mod och sporrade oss, men det fanns också dagar och nätter då vi låg bi och drev över det vitpiskade havet och bara såg på - snarare intresserade än oroliga - hur vattenmassorna hävde sig upp och slungades av och an av en Natur som liksom yvdes över sin styrka.

Djupa tycktes oss dalarna, när vi låg mellan de rullande vågorna. Höga var bergen, när vi för ett ögon-

blick satt uppflugna på jättelika vågkammar. Nästan alltid var det storm. Så liten var vår båt och så stora vågorna att seglen ofta började slå i stiltjen mellan två vågkrön. Sedan besteg vi nästa sluttning för att möta stormens fulla raseri just där det brytande vattnet välldes runt omkring oss vitt som ull. Det fanns emellertid stunder då vi skrattade, sällsynta visserligen, men vi skrattade gott. Och inte ens då spruckna läppar och svullen mun hindrade oss från att visa de yttre och påtagliga tecknen på att vi var roade, gick oss det enkelt och primitivt roliga förbi. Människans sinne för humor är alltid känsligast för medmänniskans små förtretligheter. Jag skall aldrig glömma Worsley när han vid ett tillfälle försökte sätta tillbaka den varma spisringen på prismusköket efter en ovanligt kraftig överhalning. Med kylskadade fingrar plockade han upp den, släppte den, plockade upp den igen och hanterade den så nått och varligt som hade den varit det allra sköraste damplagg. Vi skrattade, eller snarare kluckade av skratt.

Den tredje dagen till sjöss fick vi hård vind som ökade till storm från nordväst. Vi höll undan mot ost. De allt större och större vågorna upptäckte de svaga punkterna i vårt segelduksdäck. Genom de oupphörliga stötarna försköt sig plywoodskivorna och slädmedarna så att segelduken säckade ner och samlade upp vatten. Så började iskalla droppar - något annat än det yrande skummet - att sippra in i båten i för och akter. Spikarna, som timmermannen dragit ur låbräddor på Elephant Island och använt vid däckningen, var alltför korta för att däckets skulle sitta fast ordentligt. Vi gjorde vad vi kunde för att få fast däckets, men vi hade mycket begränsade medel att ta till, och vattnet fortsatte att tränga in i båten på ett dussin ställen.

Vi blev tvungna att ösa mycket, men ingenting kunde hindra vår utrustning från att bli genomsur. De rännilar som letade sig ner från segelduken var faktiskt mer obehagliga än de plötsliga och direkta duscharna av stänkvatten. Förgäves försökte de som låg nere i båten under tofterna för att ta igen sig, att undgå dem. Det fanns inte en enda torr plats i båten, och till slut drog vi helt enkelt regnkläderna upp över huvudet och försökte tållmodigt stå ut med det allgenomträngande vattnet. Att ösa var vaktens arbete.

Ingen av oss fick emellertid någon verklig vila. Båtens ständliga rörelser omöjliggjorde all sådan. Vi var frusna, såriga och bekymrade. Under dagen kröp vi i halvmörker på händer och fötter under däckets. Vid 6-tiden var det fullkomligt mörkt och först vid 7-tiden på morgonen därpå kunde vi åter urskilja varandra under tofterna. Vi hade några ljusstumpar, men vi sparade dem så mycket som möjligt, så att vi skulle kunna ha ljus medan vi åt. Det fanns ett ställe på båten, där det var någorlunda torrt, och det var under båtens ursprungliga däck framme i fören. Där lyckades vi finna skydd mot saltvattnet för en del av vårt skorpfförråd. Men jag tror inte att någon av oss fick smaken av salt ur munnen på hela resan. Svårigheten att förflytta sig i båten skulle kanske haft sina humoristiska sidor, om den bara inte inneburit så mycket obehag och lidanden. Skulle vi förflytta oss långskepps, måste vi krypa under tofterna och vi fick ordentligt ont i knäna. När vakten skulle gå på, var jag tvungen att ropa upp en i taget av männen och säga till honom när och vart han skulle flytta sig, ty om alla hade krupit omkring samtidigt, skulle resultatet ha blivit en förfärlig röra och alla skulle ha slagit sig blåa.

Så hade vi båtens trimning att tänka på. Vaktrutinen var fyra timmars vakt och fyra timmars frivakt. Tre man i varje vakt En skötte roderlinorna, den andre seglet och den tredje öste för allt vad han var värd. Ibland när vattnet i båten reducerats till rimliga proportioner, kunde vi använda pumpen som Hurley tillverkat av hylsan till Flinders stång från fartygets nakterhus. Den hade visserligen liten kapacitet men var mycket effektiv. Den som skötte seglet kunde pumpa vattnet i den stora yttre behållaren, som sedan lyftes bort och tömdes i sjön. Vi hade visserligen en anordning så att vattnet kunde pumpas direkt ut i sjön genom ett hål i relingen, men det hålet hade vi på ett tidigt stadium av resan varit tvungna att plugga igen, eftersom vi tog in vatten den vägen, när båten rullade.

Medan pågående vakten huttrade i blåsten och stänket, trevade sig männen som förfångats snabbast möjligt ner i de genomsura sovsäckarna och försökte stjäla sig till en smula av värmen från dem som legat där sist, men inte ens den lilla bekvämligheten gick alltid att utnyttja. Stenarna, som vi hade tagit ombord som barlast, måste hela tiden flyttas för att ge båten rätt trim och för att vi skulle komma åt pumpen, som täpptes till av hår från sovsäckar och lappskor. De fyra renskinnssovsäckarna tappade rikligt med hår på grund av den ständiga vätan och såg snart alldeles skalliga ut.

Flytta sten var ett mödosamt och plågsamt arbete. Till slut kände vi till varenda sten, hur den såg ut och hur den kändes att ta i. Ännu i denna dag har jag ett livligt minne av vars och ens kantiga särdrag.

Under lyckligare omständigheter kunde de kanske ha tilldragit sig ett visst intresse från geologernas sida. Som barlast var de nyttiga och bra men som vikter som skulle flyttas omkring i ett minimalt utrymme var stenarna helt enkelt förfärliga. De sparade inte någon del av vår stackars kropp. Ett annat av de besvär vi led av var skavsår på benen av de våta kläderna, som vi inte hade bytt på sju månader. Vi blev skinnflådda på insidan av låren, och den enda tub med sårsalva, som vi hade i medicinlådan, förslog inte långt när det gällde att lindra smärtorna, som ytterligare förvärrades av saltvattnet.

Medan resan varade tyckte vi att vi aldrig sov, men i verkligheten dåsade vi oroligt till för att strax väckas igen av ont på något nytt ställe eller av något som fordrade ännu en kraftansträngning. För min egen del blev de allmänna obehagen inte precis mindre av det anfall av ischias, som jag fått på isflaket flera månader tidigare.

Vi åt på regelbundna tider trots stormarna. Detta var väsentligt, eftersom förhållandena under resan ställde krav utan gräns på våra krafter.

Frukosten, kl. 8, bestod av en mugg varm köttsoppa gjord på slädproviant, två skorpor och några sockerbitar. Lunch åt vi kl. 1, och den omfattade slädproviant, som äts rå, samt en mugg varm mjölk. Till teet kl. 5 gällde samma matsedel. På natten slutligen, varm dryck, i regel mjölk. Måltiderna var de verkliga ljuspunkterna under dessa kalla och stormiga dagar. Den behagliga känsla av värme, som maten och drycken åstadkom, gjorde oss alla till optimister. Vi hade två konservburkar som reserv. Men då vi fann att vi måste dryga ut ljusförrådet, tömde vi den ena - på ett sätt som föll oss bäst i smaken - och monterade i en veke gjord av segelduksremsor. Vi fick på detta sätt en fotogenlampa, som visserligen lätt blåstes ut av vinden men som gav ett visst ljus och som var oss till stor glädje om natten. Eftersom vi hade 30 liter fotogen, var vi ganska väl försedda med bränsle.

Svår sydvästlig storm tvingade oss den fjärde dagen ut att lägga bi. Jag skulle ha velat länsa undan, men sjön var mycket grov och *James Caird* löpte risk att köras upp mot vinden och vattenfyllas.

Dröjsmålet var förargligt eftersom vi ditintills tillryggalagt 60-70 sjömil per dag, en aktningvärd distans med tanke på vår begränsade segelyta. Vi lade bi under dubbelrevat storsegel och vårt lilla drivsegel och väntade på att stormen skulle blåsa halsen av sig. På eftermiddagen siktade vi vrakdelar, sannolikt resterna av något olyckligt skepp som inte förmått rida ut stormarna kring Kap Horn.

Det blev ingen bättring i vädret, och den femte dagen blev vi tvungna att bärga storseglet och sätta stormfocken i stället.

Vi lade ut drivankare för att kunna hålla båtens stäv mot sjön. Det bestod av en konformad segeldukspåse som gjordes fast i fånglinan och fick löpa ut från fören. Båten var så pass hög att hon fångade vinden, och när hon drev mot lä gjorde motståndet i drivankaret att fören hölls upp mot vinden. Båten tog sålunda de flesta sjöar mer eller mindre med fören, men detta till trots skeppade vi åtskilligt med vatten, vilket nödvändiggjorde oupphörligt ösande och pumpande. Var gång krönet av en stor våg stjälpes överända ner mot den svallande vattenytan var det som att blicka in i en tunnelliknande hålighet, när vi såg ut över båtsidan. Tusen gånger såg det ut som om *James Caird* var dömd att uppslukas, men båten överlevde.

Stormen hade sin födelseort över den antarktiska kontinenten, och dess iskalla andedräkt sänkte temperaturen långt under noll. Stänket frös till is på båten och lade sig som ett tungt pansar kring bogar, sidor och däck. Isen nedsatte båtens bärighet, och ur den synpunkten innebar den en extra fara. Men ur en annan synpunkt innebar den en betydande fördel. Vattnet slutade droppa och sippra in från segelduken. Stänket gick nu endast in i sittbrunnen akterut. Vi kunde inte låta denna last av is växa mer än till en viss gräns. I skift kröp vi omkring på främre delen av däck och spettade och högg loss den med alla slags redskap vi hade.

I gryningen den sjätte dagen såg och kände vi att *James Caird* hade förlorat sin sjöduglighet. Hon vaka-
de inte sjön. Tyngden av den is som bildats i och på henne under natten gjorde sig gällande, och hon uppförde sig mer som en stock än som en båt. Omedelbara åtgärder var av nöden. Det första vi gjorde var att bryta loss reservårorna, som var inkapslade i is och satt fastfrusna vid båtsidorna, och kasta dem

överbord. Vi behöll två åror för att ha när vi närmade oss land. Därpå gick två av skinnsovsäckarna överbord. Genomsura som de var vägde de nog sina tjugo kilo vardera, och de hade frusit till isklumpar under natten. Fria vakten under däck bestod av tre man. När de skulle törna in, var det bättre att de kröp ner i de våta sovsäckar, som de andra just hade lämnat, än att de skulle tina upp frusna sovsäckar med sin kroppsvärme. Vi hade kvar fyra säckar, tre som användes och en i reserv för den händelse någon av oss mer definitivt skulle bryta samman. Viktminskningen lättade båten en del, och genom ett intensivt spettande och huggande lyckades vi bli av med en mängd is och lätta henne ytterligare. *James Caird* lyfte sig mot de ändlösa vågorna som om hon fått liv igen.

Vid 11-tiden på förmiddagen föll båten plötsligt av och lade sig tvärs för sjön. Fånglinan hade sprungit och drivankaret hade gått förlorat. Detta var allvarligt. Båten drev ner mot lä och vi hade inte någon möjlighet att bärga ankaret och den värdefulla linan, som varit vårt enda medel att få upp fören mot sjön utan att behöva ta risken att hissa segel i storm. Nu måste vi upp med seglet och förlita oss på att det höll. Medan *James Caird* rullade tvärs för sjön bearbetade vi seglet tills det befriats från den mesta isen, och så hissade vi det. Det stelfrusna tågverket fungerade motvilligt, men efter en stunds kamp fick vi upp båten mot vinden och kunde andas lättare igen.

Vi besvärades av kylskador och hade fått stora blåsor på fingrar och händer. På min vänstra hand kommer jag för all framtid att ha ett ärr efter en sådan kylskada, som blev allvarligt inflammerad efter det att huden brustit och skadan gått på djupet. Så gott det gick stod vi ut med obehag som gränsade till smärta och höll hela dagen upp båten mot stormen. Båten rullade oupphörligt i de stora vågorna under hotfulla grå moln. Våra tankar sträckte sig knappast bortom det som var överhängande för stunden. Varje brottsjö var en fiende som måste bevakas och överlistas. Vi åt våra sparsamma måltider, skötte om våra kylskador och hoppades på den bättring som morgondagen kanske skulle medföra. Mörkret föll tidigt, och medan timmarna segade sig fram livades vi upp av att vädret blev bättre. Vinden avtog, snöbyarna kom mindre tätt och sjöhävningen blev måttligare.

När morgonen grydde den sjunde dagen var det inte mycket vind. Vi slog ur reven ur seglet och satte ännu en gång kurs på South Georgia. Solen tittade fram, det blev klart och vackert och efter en stund fick Worsley möjlighet att bestämma longituden. Vi hoppades att det fortfarande skulle vara klart klockan tolv så att vi kunde få latituden, ty vi hade varit på väg sex dagar utan att kunna göra några observationer och vår döda räkning var givetvis osäker.

Båten måste denna morgon ha erbjudit en egendomlig anblick. Hela besättningen gassade sig i solskenet. Sovsäckarna hängde i masten och våra strumpor och andra tillhörigheter låg utspridda över hela däck. En del av isen på *James Caird* hade töat bort under morgontimmarna, då stormen började bedarra och här och där på däck var det torra fläckar. Tumlare blåste runt båten och kapduvor cirklade skriande någon halvmeter från oss. Dessa små svartvita fåglar har något vänskapligt i sin uppsyn, som den stora svävande albatrossen saknar. Under stormen hade de sett grå ut mot den upprörda sjön, där de pilat fram över huvudet på oss och utstött sitt klagande läte. Albatrossen, den svarta eller sotfärgade, hade iakttagit oss med hård, klar blick och tycktes ha ett rent opersonligt intresse för vår kamp att hålla oss flytande i den allt krossande sande sjön. Förutom kapduvor sköt en ensam stormsvala genom luften. Det förekom också en liten fågel, som jag inte vet namnet på. Den verkade alltid så bråkig och orolig av sig, helt oförmögen att komma överens med sin omgivning. Den hade nästan ingen stjärt, och den fladdrade obeslutsamt hit och dit som om den letade efter sin saknade kroppsdel. Jag kom ibland på mig med att önska, att den skulle hitta sin stjärt, så att den någon gång kunde sluta med det där dumma kringfladdrandet.

Vi frossade i solvärmens den dagen. Det var, trots allt, skönt att leva. Vi kände på oss att vi var ett bra stycke på väg. Vår utrustning torkade och vi kunde äta ett varmt mål mat i någorlunda lugn och ro. Sjön gick fortfarande hög men den bröt inte, och båten red lätt. Klockan tolv klättrade Worsley upp på relingen, och med hand om staget till masten fick han solhöjden. Resultatet var mer än uppmuntrande. Vi hade tillryggalagt över 380 sjömil och var var snart halvvägs till South Georgia. Det såg ut som om vi skulle komma fram.

Under eftermiddagen fiskade vinden till styv bris och *James Caird* gjorde tillfredställande framsteg. Inte förrän solen kom hade jag riktigt fattat hur liten vår båt i verkligheten var. Det var något i ljuset och värmen, ett slags påminnelse om lyckligare dagar, som kom oss återuppliva minnen från andra resor, då vi haft ett stabilt däck under fötterna, obegränsat med mat och trevliga hytter att ta igen oss i. Nu klängde vi oss fast vid en halvt sönderslagen liten båt, "along, alone, all, all alone on a wide, wide sea". Så lågt på vattnet låg vi, att varje ny våg skymde horisonten för oss. Vi utgjorde en ynkelig liten prick i den vida vyn över havet - oceanen som är öppen för alla och barmhärtig mot ingen, som hotar även då den till synes frambär gåvor och som alltid är utan förbarmande med all svaghet.

Medvetandet om de styrkor som gått i stridsställning mot oss kändes i det ena ögonblicket förkrossande, men när i nästa ögonblick båten höjde sig mot en våg och kastade dess krön åt sidorna i en glittrande kaskad, då tändes åter hopp och förtröstan. Vi hade tagit med ombord mitt gevär och några patroner med tanke på risken att provianten skulle ta slut, men vi kände oss inte hågade att förgöra våra små grannar, kapduvorna, även om det skulle gett oss färskmat. Vi skulle möjligen ha kunnat skjuta en albatross, men denne oceanernas vandrande konung ingav oss något av den känsla som Den gamle sjömannen greps av - bara alltför sent. Därför blev geväret liggande bland förråd och sovsäckar i vårt trånga utrymme under det läckande däck, och fåglarna följde oss utan att bli ofredade.

Från den åttonde, nionde och tionde dagen finns det föga anmärkningsvärt att notera. Det var hård vind dessa dagar och seglingen krävde en aldrig slappnande anspänning, men hela tiden närmade vi oss mer eller mindre vårt mål. Inga isberg syntes vid horisonten och vi visste att vi var klara för isbältena. Varje dag förde med sig sina speciella små bekymmer, men compensation för dem i form av mat och ett växande hopp. Vi kände på oss att vi skulle lyckas. Oddsens emot oss hade varit starka, men vi skulle kämpa oss fram till seger.

Vi led fortfarande svårt av kylan, ty vår motståndskraft nedsattes undan för undan av bristen på mat, av bristen på skydd för väder och vind samt av att vi dag och natt måste inta samma ställning i det trånga utrymmet. Jag ansåg det nu absolut nödvändigt att samtliga fick varm mjölk nattetid, om vi skulle kunna hålla oss vid liv till gryningen. Detta innebar, att primusen måste tändas i mörkret, något som i sin tur innebar en åderlåtning av vårt lilla förråd av tändstickor, och det var sannerligen litet redan förut. Regeln var, att primusen måste tändas med en enda tändsticka. Vi hade ingen lampa till kompassen och i början av resan brukade vi därför stryka eld på en tändsticka, när rorsmannen ville kontrollera kursen. Detta bruk av tändstickor stoppades senare, då det stor klart för oss att en sträng hushållning var absolut nödvändig. Vi hade en vattentät bleckdosa med tändstickor. Och som reserv hade jag också stoppat på mig en lins från en av kikarna för att ha någon solig dag, men den kom aldrig till användning under resan. Solen sken sällan på oss.

En natt gick glaset till kompassen sönder. Vi lyckades laga det med häftplåster från medicinlådan. Bland minnena från dessa dagar dyker Crean upp där han sitter och sjunger vid rodret. Han sjöng alltid medan han styrde, men ingen kom någonsin underfund med vad det var han sjöng. Det var något som alldeles saknade melodi, något lika monotont som när en buddistmunk sjunger sina böner. Men trots allt var det på något vis glatt och vänligt. I inspirerade stunder brukade han ge sig i kast med "The Wearing of the Green".

Den tionde natten kunde Worsley inte räta på kroppen efter sin törn vid rodret. Han var helt stel, och vi måste släpa honom ner under däck och massera honom för att han skulle tina upp och kunna ta sig ner i en sovsäck.

En svår nordvästlig storm blåste upp den elfte dagen (5 maj), och sent på eftermiddagen gick den över på sydväst. Det var mulet, och kortvariga snöbyar gjorde det än besvärligare för oss där vi låg i en fruktansvärd kryssjö, den värsta, tror jag, vi mött. Vid midnatt satt jag vid rodret och varseblev plötsligt en strimma av klar himmel mellan syd och sydväst. Jag ropade till de andra att det höll på att klarna upp, men så, i nästa ögonblick, förstod jag, att vad jag hade sett var inte en spricka i molnen utan det vita krönet av en ofantlig våg.

Under de tjugosex år som jag upplevat havet i alla dess sinnesstämningar, hade jag aldrig sett en så jättelik våg. Det var en väldig upphöjning i havet, något alldeles olikt de vitskummande vågor, som i

många dagar varit våra outtröttliga fiender. Jag skrek: "Håll i, för guds skull! Den tar oss!" Sedan följde ett ögonblick av ångestfylld väntan som föreföll vara i timmar. Vi kände båten lyftas uppåt och kastas framåt som en kork i brytande bränning. Vi låg i ett sjudande kaos av sönderslitet vatten. På något sätt tog sig båten igenom det, vattenfylld till hälften, sviktande under den tunga bördan och skälvande av dråpslaget. Vi öste som bara de kan vilka kämpar för sitt liv, vräkte ut vattnet med alla slags kärl vi fick fatt i, och efter tio minuters ovisshet kände vi båten åter komma till liv under oss. Hon flöt igen och slutade ragla som om hon slagits redlös av sjön. Vi hoppades uppriktigt, att vi aldrig mer skulle möta en sådan våg.

Förhållandena i båten, som var otrevliga nog förut, blev än värre genom denna syndaflod. All vår utrustning var genomvåt igen. Vårt fotogenkök flöt omkring i botten av båten, och rester av den senaste köttsoipan tycktes ha genomsyrat allting i båten. Först klockan 3 på natten, då vi alla var stelfrusna till gränsen för det uthärdliga, lyckades vi få eld på köket och laga oss varm dryck. Timmermannen var särskilt illa däran men höll humöret uppe. Vincent däremot hade brutit samman och var sedan en vecka tillbaka inte längre en aktiv medlem av besättningen. Sammanbrottet tycks mig ganska svårförklarligt. Fysiskt var han en av de starkaste i båten. Han var dessutom ung och hade legat på Nordsjön i trållare. Rätteligen borde han ha tålt strapatser bättre än den svagare McCarthy, som alltid var i god form.

Följande dag (6 maj) blev vädret bättre och vi fick en skymt av solen. Worsleys observation visade, att vi inte var mer än 100 sjömil från South Georgias nordvästspets. Två dagar till med gynnsam vind och vi skulle sikta det förlovade landet. Då vårt vattenförråd var på upphällningen, hoppades jag att vi inte skulle bli fördröjda. Den varma drycken på natten var oundgänglig, men jag beslöt att den dagliga vattenransonen skulle skäras ner till en kvarts liter per man. Isblocken vi haft med oss från Elephant Island hade tagit slut för länge sedan. Vi var nu helt beroende av vattnet, och vid det här laget tog vi vatten ur den tunna som skadats vid ilastningen. En del sjövattnet hade trängt in i den och gjort vattnet bräckt, något som ytterligare förvärrade vår törst.

Törsten fick oss i sitt våld, men med tanke på att ogynnsam vind kunde driva oss bort från ön och förlänga vår resa med flera dagar vågade jag inte öka vattenransonerna. Brist på vatten är alltid det svåraste umbärande en människa kan vara dömd att uthärda.

Liksom under vår tidigare båtferd erfor vi, att saltvattnet i våra kläder och saltstänket som piskade oss i ansiktet snabbt fick törsten att växa till en brännande pina. Jag var tvungen att mycket bestämt säga nej till varje försök att få ut en del av morgondagens ranson i förskott, något man alltemellanåt bönföll mig om. Trögt och känslolöst utförde vi det som vi var tvungna att utföra och hoppades på land.

Jag hade lagt om kursen till ost för att vi säkert skulle träffa ön, vilken skulle vara omöjlig att nå fram till igen om vi väl passerat dess nordspets. På vår sjökortsstump lades kursen ut mot en punkt cirka 30 sjömil nedåt kusten. Den dagen och följande dag upplevde vi som ett slags mardröm. Vi var torra i munnen och tungorna var svullna. Vinden var alltför hård och den grova sjön tvingade oss att se noga upp. Men varje tanke på den fara som hotade oss från vågorna begrovs under medvetandet av törst som rasade i oss. Ljuspunkterna var, när alleman fick en mugg med varm mjölk under de långa bittra nattvakterna.

Vi hade det illa dessa dagar, men slutet närmade sig. Morgonen den 8 maj grydde disig och stormig, med byar från nordväst. Vi spanade igenom vattnet framför oss för att finna något tecken på land, och trots att vi inte såg annat än det som vi nu sett i många dagar, livades vi upp av en känsla att målet var nära. Vid 10-tiden på förmiddagen passerade vi en liten tångruska, ett glatt tecken på att land inte var långt borta. En timme senare såg vi två toppskarvar, som satt på en stor samling tång, och då visste vi att vi måste vara högst tio till femton sjömil från kusten. Dessa fåglar är ett lika säkert tecken som någonsin en fyr på att land är nära, ty de vågar sig aldrig långt ut över sjön.

Vi stirrade allt ivrigare föröver, och klockan halv 1 skymtade McCarthy genom en rämna i molnen South Georgia, svarta klippiga kust, just precis fjorton dagar efter vår avfärd Elephant Island. Det var ett glatt ögonblick. Plågade av törst, stelfrusna och svaga som vi var, strålade vi av glädje och lycka. Jobbet var så gott som klart.

Vi höll in mot kusten för att söka en landningsplats, och inom kort kunde vi se det gröna tussockgräset på avsatserna ovanför strandklipporna mot vilka bränningarna bröt. Framför oss och syd om oss utvisade brott att det låg grund längs kusten, som inte var angivna i sjökortet. Här och där låg de hungriga undervattensreven alldeles i ytan. Över dem bröt de stora vågorna med ett ilsket dån och sprutade sitt vatten nio till tolv meter upp i luften. Den klippiga kusten föreföll stupa lodrätt i sjön. Vi var i nästan desperat behov av vatten och vila, men att försöka komma i land hade just då varit rena självmordet. Det började mörkna och tecken tydde på att det skulle bli dåligt väder. Det enda vi hade att göra var att vända om ut igen till följande morgon. Vi styrde därför bort från kusten för styrbords halsar, tills vi kommit på ett avstånd som tycktes betryggande. Där lade vi bi i den grova västliga dyningen. Timmarna gick långsamt medan vi väntade på gryningen, som vi innerligt hoppades skulle utgöra inledningen till resans sista etapp. Vi plågades av törsten och kunde knappast få ner en tugga av maten. Kylan tycktes tränga rakt igenom våra försvagade kroppar.

Klockan 5 på morgonen gick vinden över på nordväst och ökade snabbt till en av de värsta stormar någon av oss upplevat. En våldsam krabbsjö hade uppkommit och vinden bokstavligen tjöt medan den slet krönet av vågorna och omvandlade hela havslandskapet till ett töcken av yrande skum. Ned i dalar, upp på rullande höjder, pressad så hårt att hon började gå upp i sömmarna gungade vår lilla båt, tapper alltfjämt, men ansträngt arbetande. Vi visste att vinden och sjön drev oss mot land, men vi kunde ingenting göra.

Gryningen avslöjade en stormsliten ocean, och hela morgonen förflöt utan att vi kunde sikta land.

Klockan 1 på eftermiddagen skymtade vi emellertid öns väldiga, skrovliga klippor genom en reva i de framrusande töcknen och vi förstod, att vi råkat i ett förtvivlat läge. Vi var i omedelbar fara att drivas på land. Av dånet från bränningarna mot de tvärbranta bergväggarna kunde vi sluta oss till, hur vi närmade oss de osynliga klipporna. I förhoppning om att vi möjligen skulle kunna pressa oss klara gav jag order om att sätta det bottenrevade storseglet. Detta ökade ytterligare påfrestningarna på båten.

James Caird dunsade hårt mot sjön och tog in vatten överallt. Medvetandet om den överhängande fara vi svävade i kom oss att glömma törsten, medan vi oupphörligt öste och från tid till annan justerade barlasten. En skymt då och då visade, att kusten kom allt närmare.

Jag visste att vi hade Annewkow Island syd om oss. I vårt lilla och ofullständiga sjökort fanns emellertid en del osäkra grund i sundet mellan denna ö och huvudön, och jag vågade inte lita på kortet, även om vi som sista utväg kunde försöka komma i lä för ön.

Eftermiddagen förgick under det att vi för dikt bidevind tog oss nedför kusten med bränningarna dånande i öronen. När kvällen kom befann vi oss fortfarande på något avstånd från Annewkow Island. I skymningsljuset kunde vi otydligt skymta ett snötäckt berg som hotfullt reste sig över oss. Utsikten att vi skulle överleva natten föreföll liten, och jag tror att de flesta av oss hade en känsla av att slutet var mycket nära. Strax efter klockan 6 eftermiddag, då båten låg i det jäsande baksvallet från den klippiga kusten, just då det såg som värst ut, vände sig allt till det bättre. Jag har ofta förundrat mig över hur smal den gräns är som går mellan framgång och misslyckande och hur en plötslig vändning kommer en till synes oundviklig undergång att förbytas i relativ säkerhet.

Vinden slog plötsligt om, och än en gång hade vi möjlighet att slå oss fria från kusten. Nästan i samma ögonblick som stormen bedarrade något, föll den sprint ur som låste masten till toften. Under hela den tid ovädret varat måste den ha kunnat falla ur när som helst. Hade den gjort det, skulle vi varit räddningslöst förlorade. Masten skulle ha knäckts som en morot. Backstagen hade tidigare en gång givit med sig - när vi var nedisade - och var inte särskilt starkt fastgjorda. Vi kände förvisso tacksamhet mot den försyn som hållit sprinten på plats under stormen.

Vi höll ut från kusten igen, trötta nästan på gränsen till apati. Vattenförrådet var för länge sedan slut. Den sista skvätten var ungefär en halv liter hårig vätska, som vi silade genom ett stycke gasbinda från medicinlådan. Törstens kval ansatte oss med fördubblad styrka, och jag kände att vi nästan till varje pris måste komma i land följande dag. Natten släpade sig fram. Vi var mycket trötta. Vi längtade efter dagen. När gryningen äntligen kom var det nästan stiltje, men sjön gick hög och krabb. Vi närmade oss bara helt långsamt kusten.

Vid 8-tiden på morgonen vred vinden mot nordväst och förebådade ett nytt dråpslag. Under tiden hade vi siktat en djup inbuktning, som enligt min uppfattning måste vara King Haakon Bay. Jag bestämde mig för att där måste vi gå i land. Vi satte båtens för mot bukten och löpte undan för den friskande stormvinden. Snart hade vi otäcka rev på båda sidor om oss. Stora glaciärer sträckte sig ända ned i sjön och erbjöd inte någon landningsplats. Sjön sprutade upp från reven och dundrade mot kusten. Vid middagstiden siktade vi en kedja av skarpnagade rev, nästan som en svartnad tandrad, vilka tycktes spärra inloppet till bukten. Innanför bredde lugnt vatten ut sig åtta eller nio sjömil mot buktens innersta del. En öppning i revet visade sig. Vi satte kurs på den, men ödesgudinnorna hade ännu en bakläxa att ge oss. Vinden slog om, gick på ost och blåste rakt ut från bukten. Vi kunde se passagen genom revet, men vi kunde inte gå direkt på den. Den eftermiddagen kryssade vi dikt bidevind och gjorde fem slag i den hårda vinden. På det sista slaget kom vi igenom, och äntligen befann vi oss i den breda mynningen av bukten.

Skymningen närmade sig. En liten vik med steniga stränder, vaktade av ett rev, öppnade sig i klipporna på sydsidan av bukten och vi lade om kursen i den riktningen. Jag stod i fören och dirigerade rorsmannen, medan vi tog oss fram genom tången och förbi revet. Inloppet var så trångt att vi var tvungna att ta in årorna. Vågorna liksom staplade upp sig rakt över revet, innan de kastade sig in i viken. Men efter några minuter var vi inne, och i det allt tätare mörkret fördes *James Caird* av en våg in mot stranden och törnade på.

Jag hoppade i land med den korta fånglinan och höll an när båten följde med baksvallet ut. När den kom in igen, tog sig tre man i land och höll fånglinan medan jag klättrade uppför några klippblock med en annan lina. Där, sex meter upp, halkade jag, och det hade så när blivit slutet på historien för min del, just i det ögonblick då vi höll på att komma i säkerhet. Ett vasst klippblock hejdade mig i fallet men tillfogade mig också en del fula sår. Jag gjorde emellertid fast linan, och efter några minuter var vi alla lyckligt och väl på stranden och båten gungade i bakvattnet strax utanför strandlinjen.

Vi hörde ett porlande ljud som lät som musik för våra öron, och när vi såg oss omkring, fann vi en bäck med färskt vatten nästan vid våra fötter. Ett ögonblick senare låg vi på knä och drack av det rena, iskalla vattnet i stora klunkar som gav oss nytt liv. Det var ett strålande ögonblick.